

Lurraldearen ikuspegi ekosistemikorantz

Laburpena: Teknokratak objektibotasun faltsuaren bidez, haien helburu politikoak ahantzarazi nahi digute. Europako Paisaiaren Hitzarmena eta 90/2014 Dekretua ez dira idazki teknikoak bakarrik. Hortaz, artikulu apal honen helburua hiri-teknokrazia biluztea besterik ez da. Hitzez hitz, artikuluka.

Abstract: The technocrats want to make us forget their political objectives. The European Landscape Convention and the decree 90/2014 are not only technical texts. Therefore, the objective of this article is strip the urban technocracy, word by word, article by article.

Iñigo Galdeano Pérez
Arkitekturaren Oinarrietan graduatua

Gako-hitzak: paisaia, lurraldea, garapen iraunkorra, Europa

Keywords: landscape, territory, sustainable development, Europe

Jasotze data: 2015-06-25
Onarpen data: 2015-09-18

Egun, paisaiak egoera kritikoa eta paradoxikoa pairatzen du. Batetik, hirigintza ekonomizista dakarkigun globalizazioak paisaiaren baliabideak eta hiri-bilbe desberdinak suntsitzen ditu. Edonon kapitalak errepikatutako konfigurazio hutsalak sortzen ditu, izenik eta lekurik gabeko agertokiak sortzen ditu. Bestetik, herritarrok paisaiari dagokionez ingurune duinetan bizitzea aldarrikatzeari ekin diogu. Gizarte-interesa paisaian, gero eta handiagoa da, baina batek daki zergatik; agian zorua ugari egon arren, lurra gero eta eskasagoa dela ohartu garelako. Agian egunero portland azpian 1,23 hektarea lur itotzeaz nekatuta gaudelako. Agian eko-aurrizkiaren moda faltsua dagoelako, eta ez dakigu, eta ez dugu adosten zer den paisaia. Dena den, gauza bat argi dago, Roberto Gambino-ren hitzetan, «Paisaia ez da salbatzen, Herria salbatu ezean» (Gambino, 2002: 56).

Europako Hitzarmenaren definizioa

«Paisaia: lurraldearen edozein zati, biztanleriak hautematen duen moduan, zeinaren izaera natur edota giza faktoreen ekintzaren eta elkarrengarriaren emaitza baita».

Hitzarmenaren ezaugarri garrantzitsuenak paisaiaren definizioa da. Lehenengo, definizioak lurraldeari erreferentzia egiten dio, «lurraldearen edozein zatiri». Hau da, paisaia ez da abstraktua, oinarri materiala eta zehatza dauka, lurraldea. Gainera, «edozein zati» bere gain hartzen du, eta on beharrez irakurritzen gero, esanenez ez duela zehazten edertasunik edo itsustasunik. Dirudienez, paisaiak ez du zertan esperientzia estetikoki positiboa izan, 70eko hamarkadako Erresuma Batuko Landscape Evaluation delakoan gertatzen zen bezala, non paisaiari Landscape Value ezartzen baitzitezkeen eta balioa era hierarkikoan antolatzen baitzen. Formula kuantitatiboen bidez paisaiari balioak ezartzen zizkion, eta esaten zuen bata bestea baino ederragoa zela. Urte horietan, Robinsonen *Manchester Landscape Evaluation Study* liburua erreferente bihurtu zen.

Balioen krisi globalak aprobeitza daitezke lurralde-ereduari buruz hausnartzeko, kapitalaren jargoi hutsetik ihes egiteko. Adibidearekin jarraituz, Erresuma Batuko *Countryside Commission*-ek 80ko hamarkadako *Landscape Assessment* erreminta sortu zuen. Landscape Value kontzeptutik, Landscape Character kontzeptura. Alegia, Mid Wales Upland ikerketaren prototipotik paisaia-izaeraren deskripzioari eta sailkapenari garrantzia ematen zien, eta ez balioen eskalari. Urte horietan, lortutako emaitzak dokumentu metodologiko praktikoetan jaso ziren, 1992. urtean Eskozian eta 1993. urtean Erresuma Batuan.

Hitzarmenera itzuliz, nahiz eta materialtasuna onartu, «lurraldea», definizioak subjektibotasunari ere garrantzi handia ematen dio, «biztanleriak hautematen duen moduan». Hona hemen, paisaiaren eta lurraldearen arteko desberdintasun eta hurkotasun nagusia: paisaiaren tentsioa. «Alde batetik, ikuslearen jarduera, eta beste alde batetik, ikusteko zerbait egotea, bistari eskaintzen zaion zerbait egotea» (Besse, 2000: 100). Tentsio hori lurraldearen eta biztanleriaren arteko erlazioari dagokio, beraz, parte-hartze prozesu bati dagokio. Prozesu bat «biztanleek beren ingurunearen paisaia-ezaugarriari buruz dituzten nahien formulazioa» ezagutarazteko.

90/2014 Dekretua

LAGren berrikuspenaren zain gaudenean, hitzartutako parte-hartze prozesu zabalaren zain gaudenean, Paisaia dator. Argi dago egungo arautegia ez dela nahikoa, baina 90/2014 Dekretuaren zehaztapenek, ekintza-planek, integratzearen azterlanek eta neurri berriek ekarriko dituzten ustezko parte-hartze prozesuak eta ikuspegi zabalagoak ez dira aurrerapausoak izango.

Irudia ~ «Ongizatearen Paisaia eta ikur berriak».
Argazki-iturria ~Iñigo Galdeano. Lizentzia, CC BY-SA.

Eusko Jaurlaritzak 1994ko hiruko gobernutik gaur egun arte jokaera berdina dauka. 1994ko etnoekologismoaren metafora sintetikotik, «Euskadi berde, garbi eta bizidun bat» (Koalizio-akordioa, 1994), 2014ko Gidalerroen aldaketara arte, egoitza-kuantifikaziora arte jokaera berdina dauka. Bai lehen, bai gaur Jaurlaritzaren hitzak ez dira sinesgarriak: «Euskadi berde, garbi eta bizidun bat» (Koalizio-akordioa, 1994), «Pertsona orok du, arauak ezartzen dutenaren arabera ingurugiroa babesteko erabakietan parte hartzeko eskubidea» (3/1998 Legea), «Berrikus ditzala Lurralde Antolamenduaren Gidalerroak kontuan izanik ekonomiaren, gizartearen, ingurumenaren, genero ikuspegiaren, kulturaren eta paisaiaren arloetan gaur egun dauden erronkak, herritarren parte-hartze prozesu zabal baten bidez» (Eusko Legebiltzarraren agindua, 2013).

Ordutik hona, merkantilizazioaren jokabide nagusiak hurrengo bi izan dira: Ingurumen eta Lurraldearen Programa Marko hutsalak, eta erabakitzeko eskubidearen liberalizazioa. Gauzatutako Programa Markoen hitzaurreen eduki sozialetatik artikuluetara salto ikaragarriak daude, eta eduki horiek esku-hartzean desagertzen ohi dira. Era berean, ordezkatzeko eta parte-hartze printzipio bortxatuak erabakia demokratizatu beharrean liberalizatu dute. Alegia, liberalizazioan, administrazioak aurreikusitako erabakia hartu baino lehen besteei entzuten die; demokratizazioan, berriz, entzuteak koerabakia ondoriozta dezake.

Behintzat, argi dago Ama Lurrak ezin duela jasan sistema neoliberalaren ikuspegi miope hau.

Goazen harira

Kapitalak garapen iraunkor, ongizate eta beste hainbat kontzeptu bereganatu ditu. Administrazioak, multinazionalak eta erabilera masiboak kontzeptu horiek bi ahoko ezpata bihurtzen dituzte, eta gaur ezpataren eta hormaren artean gaude. Beraz, egia da Paisaia datorrela, baina hurrengo urteetan ikusiko dugu noren eskutik datorren eta zer egingo duten haren izenean.

Paisaiaren ikur berriak

Europako betiko kontuak alde batera utziz, «Kontseiluaren helburua haren kideen artean ahalik eta batasun handiena lortzea dela», hitzaurrean gutxienez paisaiaren bost ikur berri ezkututzen eta iradokitzen dira. **Ikur berri? Zaharrak berriz.**

1. ikurra - **Garapen iraunkorra** «Garapen iraunkorra lortzeaz arduratuta».

Oraindik 1987an Brundtland txostenean gizarteratu zen definizioa indarrean dago. Halaber, 1994an Hego Euskal Herriko administrazioa heldu zen kontzeptua da: «etorkizuneko belaunaldiek euren beharrianak asetzeko izan beharko luketen aukera arriskuan jarri gabe egungo belaunaldien beharrianak asetzeko nahikoa den garapena iraunkorra izango da». Teknokraten oximoron arrakastatsuenetariko bat, hau da, hazkunde mugagabea (garapena) mundu mugatuan (iraunkorra).

Brundtland txostenaren «beharrizan» minimoen mugak lparreko gizarte aberatsetan dauzkagunak dira. Gainera, zeintzuk izango diren etorkizuneko belaunaldien beharrianak erabaki ez ezik, aurreikusditzakegu ere. Baina egun dakigunez, herri garatueta dauzkagun ustezko beharrianak mundu guztira hedatuko balira, hazkunde-maila mundu guztira hedatuko balitz, ez litzateke ziurtatuko datozen belaunaldien bizimodua.

«Hitzek beren zentzua galtzen dutenean, pertsonak beren askatasuna galtzen dute». Konfuzio-ren esaldi horrekin hasten da Garapen iraunkorra: kontzeptu polemiko bat liburu gomendagarria.

2. ikurra - **Enplegua** «Gogoan hartuz paisaia [...] jarduera ekonomikorako baliabide onuragarria dela eta [...] enplegua sortzeko lagungarria izan daitekeela».

Europako Paisaiari buruzko hitzaurrearen hamargarren lerroan ustiapen ekonomikoa aipatzen dute. Argi erakusten digute zeintzuk diren haien lehentasunak.

Irudia - «Paisaia ez da salbatzen, Euskal Herria salbatu ezean».
Argazki-iturria -Iñigo Galdeano. Lizentzia, CC BY-SA.

3. ikurra - **Europar Identitatea** «Ohartuta paisaia [...] europar identitatea bermatzeko mesedegarria dela».

Mendebaldarrei bizimodu desberdinak imajinatzea kostatzen zaie. Dirudienez, 1992. urteko Fukuyama-k entsegu kaskarraren mamiarekin bat egiten dutela, «Historiaren amaiera eta azken gizona», non azaltzen baitu ideologien borrokan liberalismo ekonomiko politikoak (Mendebaldeko ideia) irabazi duela. Beraz, alternatiba faltarengatik, Hegeliar terminoetan, historia amitu dela. Irabazle horren ezaugarri definitzaileenetarikoa bat aniztasunaren aurkako gorrotoa da, nahiz eta aditu askok esan europar identitatearen ezaugarri nagusia haren aniztasuna dela.

Estatuek nazioarteko sareak sortzen dituzte, ez beste inork, ez nazioek, ez herriek. Europak ez gaitu estaturik gabeko nazioak sekula onartu subjektu politiko gisa. Ez dugu inolako erabakitze-ahalmenik nazio aktore gisa. Gure hizkuntza ofiziala ez den tokian, gure identitatea sistematikoki zapaltzen duen administrazioan, onartzen ez gaituen Europan, euskal kulturaren eraketa ezinezkoa da. Euskal eta europar identitateak ez dira bateragarriak. «Euskal paisaia ez da salbatzen, «Europar Identitatea» salbatzen bada!».

4. ikurra - **Bizi Kalitatea** «Onartuta paisaia biztanleen bizi-kalitaterako osagai garrantzitsua dela leku orotan».

Bizi Kalitatea = Giza Garapen Indizea = $3\sqrt{BII \cdot HI \cdot BGPI}$ (Bizi Itxaropenaren Indizea, Hezkuntzaren Indizea eta BPGaren Indizea.) Rankinga: 1. Norvegia, 2. Islandia, 3. EAE, 4. Australia...

«Bihotz indigenako emakume batek hala galdetu zidan behin: Ekonomialariek zergatik jotzen duzue nire herria garatugabetzat, gure erkidegoan egunero bizitzak oparitzen diguna partekatzen badugu eta inork, ez haur, ez adineko, babesgabetasuna eta arimaren bakardadea ezagutzen ez badu?» (Jurado, 2014: 39).

5. ikurra - **Ongizatea** «Sinetsita paisaia banakoaren eta gizartearen ongizaterako funtsezko osagaia dela».

Bizi Kalitateak garapena objetiboki neurtzen du. Berriz, Ongizatea neoliberalismoa irudimen kolektiboan subjektiboki legitimatzeko euskarria da. Fukuyama-ren Mendebaldeko ideia irauarazteko. Marilyn Waring-en hitzetan: «Ongizate terminoa osatu da baliabide naturalen harrapaketan, munduko zorigabekoen esklabotzan, emakumeen baliogabetzean, haurren erabilera onartezinean “produktutzat eta eskulan merketzat” eta gerra indarraren erabilera zentzugabearen oinarrituz» (Waring, 1994: 15).

Latinoamerikako herriek Lekil Kuxlejal eta Sumak Kawsay (ongi bizitzea) kontzeptua gizarteratu dute. Nahiz eta sustrai linguistikoa guztiz ezberdina izan Tzeltal, Kitxua eta Aimar herrien kontzeptuek esangura bera dute; norbanako, gizarte eta naturaren arteko oreka eta harmonia. Hau da, gizarte eta naturaren integrazio perfektuaren isla, te slamalil k'inal (ingurumenaren isiltasuna).

2007an Bolivian eta 2008an Ekuadorren beren konstituzioak berridatzi zituzten, eta biak «ongi bizitze»aren kontzeptua ardatz modura erantsi zuten. Alegia, Bolivian hizkuntza indigena guztien ofizialtasun eta behartzea lortu zen, berrogei bat hizkuntza. Ekuadorren, Pacha Mama-ren aintzatespena. Bietan naturak eta gizarteak merezi duten justiziaren arabera bizitzea arautu zen.

2013an, Harald Neuber-ek Berria-rentzat Rafael Correa Ekuadorko presidenteari egindako elkarrizketan: «Ez da nire gobernuaren kontzeptu bat, antzinako gure herrietatik datorkigu: aimara eta kitxua herrietatik. Kitxua herriarentzat, sumak kawsay da ongi bizitzea; horren arabera, duintasunez bizi behar da, ez da egunero gehiago lortu nahi izatea, naturarekin eta gainerako gizakiekin harmonian bizi behar da. Horregatik, Mendebaldeko eredu kontsumistaren kritika bat da. Eta horixe lortu nahian gabiltza, ezta?».

Artikuluka

Hitzurretik at, goazen artikuluetara.

PEH. I. artikulua - Definizioak «Paisaiaren kalitate-helburua: paisaia zehatz baterako, biztanleek haien ingurunearen paisaia-ezaugarriei buruz dituzten nahien formulazioa agintari publiko eskudunen aldetik».

Nahiz eta paisaia-ezaugarriei buruz hitz egin, izenburuan berriro «kalitate» terminoa dakarkigute. Ezaugarri-helburua betetzen ez denean, ezaugarri desberdinetako paisaia dela esaten ari gara. Aitzitik, kalitate-helburua lortzen ez denean, kalitate baxuko paisaia lortu dela ulertzen da. Hau da, ezaugarriak gaindiezinak izan arren, merkantilizazioak dakarkigun kalitatea hierarkiaren eta lehiakortasunaren eskutik dator. Paisaiaren arteko hierarkia, paisaiaren arteko lehia.

PEH. 2. artikulua - Aplikazio-esparrua «Apartekotzat har litezkeen paisaiak nahiz arruntak edo narriatuak ditu jomuga».

Nahiz eta egun dena paisaia izan, hamar hitz hauetan topa ditzakegun betiko joerak hurrengo biak dira: lehenengoa, betiko jargoi kapitalarena, «aparteko edertasuna». Bigarrena, hirigintza patriarkalarena, zeinek egunerokotasunaren garrantzia mespretxatzen eta zapaltzen baitu, «arruntak edo narriatuak».

PEH. 10. artikulua - Hitzarmenaren aplikazioaren jarraipena «Hitzarmenaren aplikazioaren jarraipena egiteaz arduratutako Adituen Batzorde eskudunak Europako Kontseiluko Ministroen Batzordeak izendatuko ditu».

Hogei lerrotan jauzi ikaragarria eman dute. Lotsarik gabe, gure herriko auzoetatik Europako Adituen Batzordera salto egin dute, zazpiehun milioi biztanletatik Adituen Batzordera.

PEH. 11. artikulua - Europako Kontseiluaren Paisaiaren Saria «Ematearen xedea sarituei dagozkien paisaien babes, kudeaketa edota antolamendu iraunkorra bermatzea da».

Ez da nahikoa paisaien arteko lehia sustatzea. Hots, babes, kudeaketa, antolamendu edota politikaren hierarkiak ezarriko dira, Adituen Batzordeak «apartekoei» Paisaiaren Saria emateko. Lehia edonon, merkatu eta kapitalaren politikak edonon. Paisaiaren merkantilizazio hutsa.

The dog did nothing in the night-time

Artikulu hau idazterakoan nire arrebak hain gustuko dituen Conan Doyle-en nobelak gogoratu nituen. Zilarrezko izar nobelak txakurrak ez zuen zaunka egin lapurra ezagutzen zuelako. Hots, askotan garrantzitsuena da gertatzen edo esaten ez dena.

Dekretuak hitzarmenak dioena ustiatu arren: «Paisaiari balioa ematea, ekonomia-faktore bereizgarri gisa eta turismorako baliabide gisa». Turismoa, ekonomia, ongizatea, garapen iraunkorra eta kapitalaren beste hainbat kontzeptu erabili arren, aztarna ekologikoa, lurraldearen artifizializazioa, elikadura-mendekotasuna, lurralde eta gizartearen kohesioa, gobernantza soziala, nazio-erakuntzaren kontzeptuak ez dira sumatzen ere. Teknokratek objektibotasun faltsuaren bidez beren helburu politikoak ahantzarazi nahi digute. Alegia, turismoa edo enplegua ez dira paisaiaren kontzeptu intrintsekoak, eta hitzarmena ez da testu apolitikoa.

Kaleetan «Euskal Herria ala Lemoiz» oihukatzen zenean, Xabier Arzalluzek erantzun zuen «Lemoiz gabe azak jan beharko genituzkeela». Gaur, nahiz eta nuklearrik gabe azak jan ditzakegun, AHTa eta beste azpiegitura txikitzaileak «Euskararen birrikak» zultzen ari dira, mendiak zultzearekin batera. Dekretuan ikuspegi ekologikoa, soziala edo genero-ikuspegia ez ezik, hizkuntzaren ikuspegiaren hutsunea sumatzen da. Euskal Herrian bizi gara, estaturik gabeko nazioan. Hizkuntza propio bat daukagu eta Dekretuan ez da gure hizkuntza aipatzen. Dekretuak ez du kontuan hartzen eragin linguistikorik, ez du kontuan hartzen nola eragiten duen gure hizkuntzak paisaian. Etenaldi ekonomikoak (naturaren arnasaldiak) aprobetxa daitezke lurralde-ereduari buruz hausnartzeko; ikuspegi miope eta zapaltzaile hau ahaztuz, ikuspegi ekosistemikorantz jo behar dugu, herritarren eta Ama Lurraren erlaziotik jaioa, non zati bakoitzak bere papera jokatzen baitu. Deshazkundeak natura eta gizartearen arteko oreka lortzen lagunduko gaitu. Beraz, balioaren hierarkiatik ihes egin behar dugu, eta euskal identitatea Euskal Herria eraikitzeari ekin behar diogu. «Paisaia ez da salbatzen, Euskal Herria salbatu ezean».

///

Bibliografia:

Besse, J.M. (2000): *Voir la Terre*, Actes du Sud ENSP/Centre du Paysage, Arles

Gambino, R. (2002): *Maniere di intendere il paesaggio*, Meltemi editore, Erroma.

Jurado, N. (2014): «BPGak ezkututzen duena eta Giza Garapenaren Indizeak neurtzen ez duena», *Elhuyar zientzia eta teknologia*, 307, 38-39.

Waring, M (1994): *Si las mujeres contarán. Una nueva economía feminista*, Vindicación Feminista, Madril.